(Драгомир Анђелковић, Српски национални мазохизам: од југословенства до евроатлантизма . Алтера, Београд 2008, стр. 291)

Наслов књиге «Српски национални мазохизам» односи се на феномен који нам је свима познат. «Део Срба (бар по рођењу)», каже Анђелковић, «као да налази задовољство у понижавању сопственог народа» (10). «Ретко где се сретне толико људи, као у Србији – који изражавају презир према сопственом народу, или су бар равнодушни према његовој судбини» (114). И код других народа је било таквих појединаца, али они су били некако усамљени. Анђелковић наводи случај Ото Кусинина (1881-1964), финског бољшевика. Он је био разочаран што његов покушај устанка (1918) нису прихватили чак ни фински радници. Пребегао је у СССР и замрзео сопствени народ. Према речима његове супруге, све до смрти је био опседнут жељом да на тенковима уђе у Хелсинки и Финцима покаже «ко је победник». Толико је радио против сопствене земље да га је Лењин назвао «прождирачем Финске». Стаљин му је дао управу над Карелофинском републиком, која је створена само зато да би јој могла бити припојена Финска. Кусинен је, међутим, толико мрзео Финску да је у Карелији систематски потискивао фински језик. «Није пропуштао прилику да потцени финску култзуру, да каже нешто злобно на рачун националног карактера својих сународника... Све у свему, бар у погледу мржње према сународницима, изгледа да је Ото био фински пандан Соње Бисерко» (54).

Тај мазохизам није случајан. Он је последица упорног настојања да се измени српски национални идентитет. Први корак ка успешном испирању мозга, упозорава Анђелковић, јесте поткопавање нечијег идентитета (51). Да бисте од нормалног човека направили послушног роба, он мора претходно да заборави да је икада био слободан, да је икада био свој на своме. Зато се у Србији подстиче негаторство свега доброг што је постојало у прошлости и брисање целокупног клултурног наслеђа. Србија треба да се сећа само «зле» Милошевићеве епохе, како би се вечно стидела, вечно кајала и – вечно служила.

А у оним тенуцима када се не стиди, Србија треба да буде «рационална», и смерно прихвати своју судбину – рецимо, отргнуће Косова. Анђелковић, наравно, нема ништа против рационалности. Али, он упозорава да «мора да постоји нека `црвена линија` до које се прави такав избор. Ко нормалан, у психолошком и социјалном смислу, може и да размотри понуду да прода дете како би купио боља кола?» (39). А управо је тог ранга идеја да ће Србија, одричући се Косова, лакше ући у ЕУ. Неће. Као што ни онај који прода дете, како би купио кола, неће на крају имати нити дете, ни кола.

Анђелковић који је иначе историчар по образовању, подсећа нас да су нам сличне шећерлеме обећаване и раније. Али, тешко да смо икада нешто добили. «Сећате се како су нам (пре 5. октобра – А. С) наговештавали милијарде и милијарде долара донација, чим се вратимо у `европску породицу народа`. Сећате се прича да ће Србија бити подељена на 5-6 зона економске помоћи, па ће за сваку од њих бити одговорна Француска, Немачка, САД… А онда ће се те земље `такмичити` ко ће нашем напаћеном народу да донесе више добробити» (123-4). И шта је било од свега тога? Као што је после 5. октобра ка Србији потекла река долара, тако ће, пошто се одрекне Косова, гласа за еврореформске странке, изабере еврореформску владу итд, у Србију потећи мед и млеко из ЕУ. Тешко.

Јер, упозорава Анђелковић који познаје руске прилике (рођен је у Москви и, доцније, десетак година радио у Казахстану), и сами Руси су имали слично искуство. «Њима су свашта обећавали, а ништа им нису дали. Русима су деценијама показивали све оно што су желели да имају, а када су се определили за `потрошачки систем` – то су у стварности добили малобројни. Тек када је Русија устала, када је почела да се бори за себе – већина њених грађана је почео да осећа благодети потрошачког друштва, а држава се консолидовала. Бољи живот увек иде уз јаку државу» (125)

Зато, Србија нема друге до да се усправи и почне да мисли сопственом памећу. А ми смо престали да мислимо својом главом, јер смо поверовали да само треба да следимо упутства наших западних пријатеља и да ћемо брзо стићи у Еден. Ми данас можемо да избацујемо Недићеву слику по сто пута из Владе. Али, чак и у Недићево време у министарствима је било мање страних «надзорника», него у време ДОС-а (76). Тада је Србија кренула путем којим, по инерцији, иде и данас. «На низбрдици се тешко прави заокрет« (76). Ми смо на ЕУ низбрдици и крајње је време да укључимо мозак и схватимо шта нам се дешава.

Србија је створила инфантилни страх да без Европе нема модернизације, каже Анђелковић. Ми смо при том заборавили своја сопствена искуства. И 1906. године

Србији су говорили да извоз у Аустроугарску «нема алтернативу» и да нема друге до да погнемо главу. Али, тадашња српска елита храбро је ушла у „царински рат“, пронашла нова тржишта и – победила (178). Такође, подсећа Анђелковић, неки од најважнијих подстицаја модернизације нису дошли са запада, већ са истока. Ми смо данас потпуно заборавили изузетну улогу руских избеглица у подизању наше државе, науке и културе после 1918. Неких 12,5 посто тада пристиглих Руса имало је универзит етско образовање, а чак 61,5 посто је имало тада још увек веома ретко средње образовање. Поређења ради, мање од 1 посто становника Србије је у то време имало завршен факултет и средњу школу! Готово 70 посто Руса је говорило бар један страни језик, а њих 7 посто је знало чак 3-4 страна језика

(поред руског).
Стотине руских професора почело је да предаје на Београдском универзитету, оснивајући нове факултете и институте. Руски архитекти су пројектовали око 10 посто зграда подигнутих у Београду између Првог и Другог светског рата: данашњу зграду Владе, Централну пошту, данашње Министарство спољних послова, Министарство пољопривреде, Патријаршију, Студентски дом код Вуковог споменика... Долазак Руса имао је пресудан значај за популаризацију опере у Србији, унапређење позоришта, а Руси су у Србији утемељили балет у институционалном смислу (103-4). «Европа је (у Србију – А. С) у знатној мери поново стигла са Истока, из братске Русије». (104). Пошто је «са те стране већ долазило све оно што везујемо за прогрес» (104), нема разлога да се бојимо да ћемо, останком изван ЕУ, остати и без модернизације.

Тај страх, упозорава Анђелковић, не шири се први пут намерно Србијом. Тако су, својевремено, и «аустрофили ширили ирационални страх код наших малограђана, фасцинираних Западом, да ће интензивне везе са Русијом ометати да се оно чему су се дивили уобичаји и код нас. Иначе, када су Србијом завладали проруски настројени политичари, у њој је било много више слободе него док су је предводили аустрофили, који су себе волели да представљају као прозападњаке. И интензивирала се, односно постала је обухватнија, европеизација земље» (250). Зато је смешно Русију доживљавати као средиште неког антизападног света. «Уосталом, та земља је у много чему више Запад од Србије», упозорава нас Анђелковић (253).

Анђелковић нарочито побија пропагандне тезе «да нам Русија никада није озбиљније помогла». Он подсећа да је Русија само због Србије, иако још увек неспремна за сукоб, ушла у Први светски рат. «Руски државни врх је добро знао у каквом стању је армија, и да су привреда и друштво неприпремљени за истрајне ратне напоре. На основу искуства са деценију раније завршеним ратом са Јапаном, знао је и какву могућност велики рат пружа револуционарним групама. Но, Николај II, упркос залагању немалог броја људи из његовог окружења, ни по коју цену није хтео да остави Србе у невољи. То ни другима није дозволио током наше `албанске голготе`. Само захваљујући енергичном

ставу Русије, па и претњи да ће изаћи из рата, западни савезници су евакуисали измучене српске снаге!» (247).

Анђелковић критикује и историчаре који пребацују Русији да је на Балкану често претпостављала бугарске интерсе српским. Он каже да ми превиђамо да је Русија само преко Бугарске могла да се дочепа Босфора и везе са Медитераном (248). Ми показујемо «синдром млађег размаженог брата» (248), каже Анђелковић, и олако заборављамо, само ако нам се једном ускрати захтевана помоћ, све што је старији брат икад учинио за нас. «Зар је било разумно помислити да је Б. Јељцину и А. Козирјеву стало до српских националних интереса, када их се нису тицали ни витални руски?», пита се Анђелковић (249). Насупрот тих наших претераних очекивања, ни ми се нисмо баш увек показивали као лојални савезници. «Мало Срба, па и историчара, хоће да се сети да србијанским властима није пало на памет да кнежевина уђе у Кримски рат на страни Русије (а апеловано је на нас)» (248).

Када је реч о савременом политичком тренутку, Анђелковић упозорава да Русија има јасне економске интересе у Србији. «Када се одвијао процес приватизације у земљама некадашњег совјетског блока, Русија је била у проблемима и пропустила је да у њих значајније уђе са капиталом тј. да се тамо добро сместе `компаније – ћерке` водећих руских фирми. Зато, бар у неким привредним областима (нпр. ЈАТ и могућност слободног пословања те компаније унутар ЕУ), Русија сада жели да преко Србије ублажи баријере које ЕУ намеће њеном `бизнису`. Од тога ми можемо да имамо само корист» (253).

Наша политичка и медијска еврореформска елита која у свакој тачки шири антируско расположење, заправо Русију оптужује за оно што нам САД и ЕУ све време раде. Наиме, евроатлантски концепт сарадње са Србијом је «модел хијерархије међу постојећим земљама» као «асиметричне атрофије суверенитета» (255). Такав лествични поредак «ограниченог суверенитета», у какав се и Србија гура, постојао је својевремено у комунистичком блоку, подсећа Анђелковић, као и у предхришћанској Европи. У таквом поретку на врху хијерархије налази се «држава - светски стожер», какав је својевремено био СССР, или још раније град Рим. Испод државе-стожера, затим, стоје њени савезници, рецимо, земље «народне демократије» као савезнице СССР, или Федерати и Латини, као савезници Рима. Трећи ранг припада зависним или полу-окупираним територијама – као што је Авганистан, у време СССР-а, или зависне муниципалне провинције, у доба Рима. Четврти ранг имају независне земље, на које се делује углавном новцем, агентима и културном пропагандом (116).

Насупрот томе, Русија заступа принцип тзв. суверене демократије. То значи да се Русија залаже да свака земља треба да суверено одређује своје интересе и да је свака земља у међународним односима једнаког правног ранга. Државама треба да управљају домаће политичке и економске елите, а не светска, наднационална бирократија и транснационалне компаније (255). Русија ће, у том смислу, свакако подржавати суверену Србију и права српског народа, онолико колико су она у складу са међународним правом («осим ако се наша власт буде понашала као да јој до српских интереса није стало», додаје опрезно Анђелковић). «Русија ће подржати дејтонски статус Р. Српске, целовитост Р. Србије, мањинска права Срба у Хрватској, право прогнаника из те републике али и са Косова и Метохије, да се врате и добију узурпирану имовину». Упрво због свог генералног опредељења, али и узајамне културне блискости, «дугорочно ниједна велика сила неће према нама бити тако пријатељски настројена као Русија», закључује Анђелковић (254; 258).

Ово је једна мирна и пристојна књига. Огледи из којих је састављена указују на писца који није претенциозан, али је истовремено и довољно упућен у ствари о којима пише. Његово друштвено и истраживачко искуство је специфично за нашу средину и више окренуто истоку, него западу. Отуда, вероватно, долази и његово веће разумевање руске позиције у свету, и наклоност ка Русији. Анђелковић, разуме се, није непријатељ Запада. Ипак, он јасно увиђа колико идолопоклонства према САД и ЕУ постоји у нашој политичкој и медијској елити и колико то може бити опасно за српске националне интересе. Анђелковић нам скреће пажњу на појединости које или нисмо знали, или смо их сметнули сума, он нам износи аргументацију коју не срећемо у великим медијима, он мисли другачије и помаже да се види и друга страна медаље. Стога ова књига доприноси успостављању толико потребне равнотеже, у аргументацији и схватањима, у нашој јавности. Уравнотеженост мишљења и приступа, то је показатељ зреле јавности и зреле елите. Са овом књигом и ми смо ближи циљу да то постанемо.

(Текст је објављен у часопису „Печат“, од 24.октобра, бр.35, стр.18-20)